

De pijpbloem

De Pijpbloem komt slechts op een gering aantal plaatsen in Nederland voor en kan tot de zeldzame soorten worden gerekend. Per groeiplaats kan het aantal exemplaren echter zeer groot zijn. Zo'n rijke en al sinds lang bekende groeiplaats is te vinden in het gebied van Duin en Kruidberg: vele duizenden exemplaren staan daar bij elkaar.

door DICK MELMAN

Hoewel de plant kenmerkend is voor dit duingebied, is zij wel import. Haar oorsprong ligt in het mediterrane gebied. Waarschijnlijk is de soort tijdens de kruistochten ingevoerd en om zijn medicinale werking gekweekt in klooster- en apothekerstuinen. De plant werd o.a. toegepast om nageboorten voorspoedig te doen verlopen. Vanwege de herkomst uit het oosten werd ook wel de naam Sarrazijn- of Sarracenenkruid gebruikt.

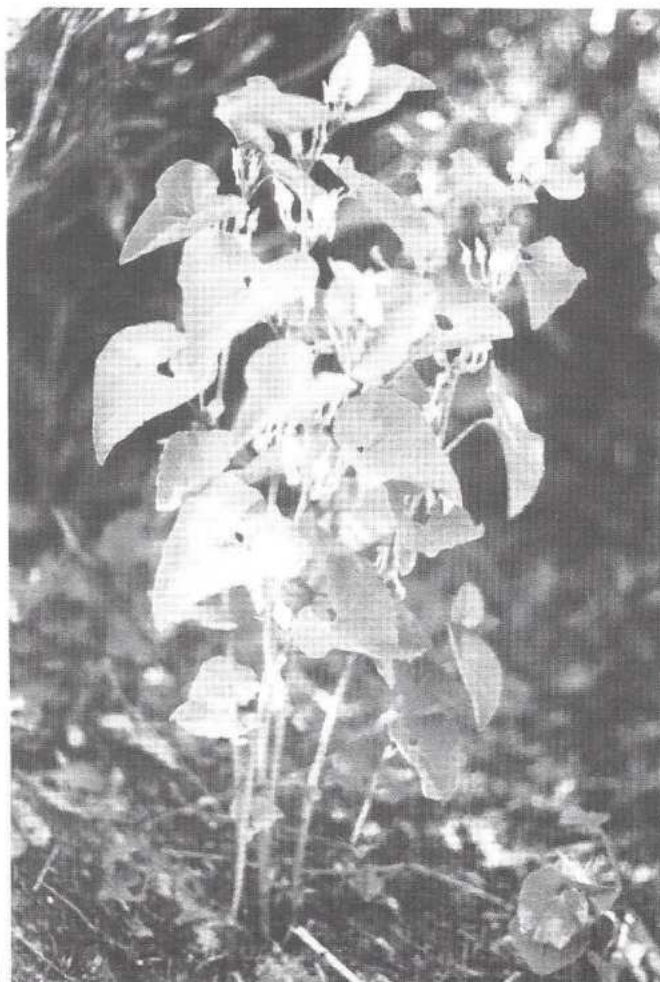
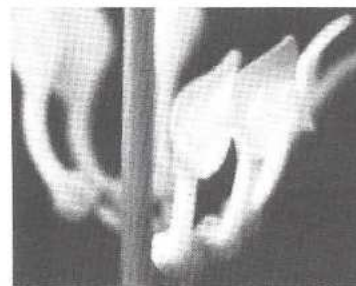
INSECTENVANGER

De naam Pijpbloem verwijst naar de vorm van de bloem, die lijkt op die van een Duitse pijp. De bloem is ingericht op het vangen van insecten die voor de bevruchting zouden zorgen. Insecten worden aangelokt door een aasgeur die onderin de bloem wordt geproduceerd. Wanneer de insecten al ruikend over de rand van de bloem iets te ver naar binnen lopen, glijden ze uit over het spiegelgladde oppervlak en vallen naar beneden. Teruggaan kunnen ze niet, want de buis is bekleed met zgn. fuikharen die ontsnappen beletten. Terwijl ze op de bodem rondlopen besmeuren ze zich met het stuifmeel van de meeldraden. Wanneer de bloem wat ouder wordt, gaat zij hangen (zie foto) en verschrompelen de fuikharen. Het insect kan ontsnappen en zal bij een volgend bezoek aan een bloem het stuifmeel op de stempel overbrengen. Nu is rijping van stempels en meeldraden zo getimed, dat de zelfbestuiving is uitgesloten. Ondanks al deze ingenieuze voorzieningen komt vruchtzetting in Nederland zelden voor.

VEGETATIEVE VOORTPLANTING

Voor nakomelingschap is de plant dus aangewezen op vegetatieve voortplanting. Dat gaat haar overigens goed af. De snelle uitbreiding van de Pijpbloem is punt van studie geweest. De opmerkelijke snelle uitbreiding blijkt mogelijk doordat de wortels in horizontale richting blijken te groeien in plaats van vertikaal. Bovendien zijn de wortels in staat (door zgn. adventiefknoppen) nieuwe stengels te vormen.

Op zich is snelle uitbreiding d.m.v. wortelstokken ook mogelijk, maar door het

Dick Melman

De Pijpbloem, met detail bloemen

rulle, droge duinzand gaat dit minder goed: wortels zitten dieper en hebben daar minder last van uitdroging. Juist voor de verdrogingsgevoelige Pijpbloem is dit heel belangrijk.

BEPERKTE VERSPREIDING

Beperking tot vegetatieve voortplanting betekent dat de verspreidingsmogelijkheden zeer beperkt zijn: door aanplant of door meer natuurlijke aanvoer (rivieren). De meeste groeiplaatsen zijn hieruit te verklaren (oude kloostertuinen e.d.).

Voor Duin en Kruidberg is er geen sprake van een oude tuin. Van Eeden heeft in zijn Album der Natuur (1867) daarom al geopperd dat de Rijn rond deze plaats eens zijn zeemonding heeft gehad.